

— ورداسی ، مناجیا ، صفحات ۱۱۴ تا ۱۲۳ .

— ابوالفضل بیوقی ، تاریخ بیوقی ، چاپ وزارت ۱۳۲۶ و

— روشناویستا و دبیر ، مناجیا ، صفحات ۲۱۱ تا ۲۲۴ .

۱۷ — برای تحلیل جامع از اوضاع سیاسی و اقتصادی این دوره تاریخ ایران به طابع زیر مراجعه کنید :

— جلال‌الدین عساکر بن محمد جویلی ، تاریخ حیوانات ، چاپ تئین در لندن ، ۱۹۳۷ .

— رشید الدین فضل الله ابوالخیر طبرستانی ، جامع التواریخ ، تاریخ مغولان و تاریخ چنگیز خان

(متن فارسی) ۱۸۸۸ و

— شیاب الدین عبدالله شهرآزی معروف به وصاف ، تجربه الا مصار و توجیه الامار معروف به

تاریخ و صاف این کتاب بزبان فارسی ولی با عنوان عربی است . این کتاب در نسخ متعدد تجدید چاپ

شده است . معروفترین آنها نسخه ایست که در ۱۲۶۹ هجری قمری در بستی هندوستان بجا برسد

است . (متن فارسی) جامع‌ترین اثر مناصیر درباره مغولان کتاب معروف عناصر اقبال آشتیانی به اسم

تاریخ مغول ، چاپ تهران است .

۱۸ — از معروفترین کتابی هائیکه تا حالا در رابطه با ظهور و رشد سرداران برشته تحریر آمده ، با

از کتاب ایرانشناسی روسی ، پ . پتروشفسکی به اسم توغت سرداران خراسان ، ترجمه کریم کشاورز ، چاپ

تهران نام برد . پتروشفسکی با مطالعه آثار و منابع معتبر عصر ظهور سرداران کتاب خود را تهیه

کرده است . از معروفترین کتابهای ایرانی آن دوره که پتروشفسکی استفاده کرده است ، یکی نیز اثر

بی نظیر فتح احمد بن جلال‌الدین محمد غولی است که در سال ۱۲۲۹ شمسی به تصحیح و تحشیف

محمود فرخ از طرف کتابفروشی باستان در مشهد انتشار یافته است .

۱۹ — برای کسب اطلاعات بیشتر راجع به این جنبش و رهبران آن مراجعه کنید به عن میرفتروس ، جنبش

حروفه و توغت پستخانیان و قزاقان ، چاپ تهران ۱۲۵۷

۲۰ — ورداسی ، مناجیا ، صفحات ۱۷۸ تا ۱۸۸ .

۲۱ — در رابطه با اوضاع سیاسی و هژش های این دوره از نظر اقتصادی و فرهنگی مراجعه کنید به :

— اسکندر بک ترکمان منش ، تاریخ عالم آرای عباسی ، چاپ سنگی تهران ۱۳۱۴ هجری قمری و

چاپ تهران ۱۳۲۴ هجری شمسی و

— جلال الدین محمد مخم بزدی، تاریخ عباسی و کتاب مرزا بك جنابادی معروف به روضة الصفا که تا حالا چاپ نشده اند و فقط چند نسخه خطی این دو اثر در بوزه بی‌تابها، لندن و در کتابخانه فرهنگستان علوم ازبکستان تاشکند موجود هستند.

۲۲ — کتابهاییکه در عصر اخیر، یعنی بعد از جنگ جهانی دوم راجع به دوره صفیه نوشته شده اند زیادند + معروفترین آنها عبارتند از

— لاریس لاگپارت، انقراض سلسله صفیه، ترجمه اسمعیل دولتشاهی، تهران ۱۳۴۴.

— سعید نفیسی، تاریخ اجتماعی و سیاسی ایران در دوره معاصر، جلد اول، تهران ۱۳۴۴.

— مرتضی راوندی، تاریخ اجتماعی ایران، جلد سوم، تهران.

— م. هینورسکی، سازمان اداری حکومت صفویه، ترجمه سمعد رحب‌نیا، تهران ۱۳۳۴ و

— Ross B. Denison، سهر آنتونی شولی و سفراویه ایران، لندن ۱۹۳۳.

۲۳ — برای کتب اطلاعات بیشتر راجع به قیام‌های این دوره رجوع کنید به صدبهرگی صحونه مقاله‌ها

چاپ برلین ۱۹۵۷، صفحات ۱۴۹ تا ۱۷۴.

فصل سوم: پروسه نیمه مستعمره شدن ایران و رقابیت امپریالیستیها

۱ — لنس میگوید که برنامه‌داری در اوایل قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم به مرحله مالی انحصاری عسبی به امپریالیسم تکامل یافت. در این مرحله نمادهای دروسی و اساسی برنامه‌داری حاضر شد و "..... و اساسی جدیدترین قدرت بزرگ در تلاش برای هژمونی، به حیطه ضروری امپریالیسم تبدیل گشت.

برای توضیح به "و.ا. لنس"، امپریالیسم، به مقاله تالارین مراجعه کنید.

۲ — رقابیت بین قدرتهای استعماری بزرگ هرگز در تاریخ معاصر روابط بین المللی متوقف نشده است. در قرن ۱۷ عمده "مسار" برای هژمونی درناشی بین انگلیس و هلند بود. در قرن ۱۸ رقابتهای شدیدی بین انگلیس و فرانسه برای هژمونی در اروپا و آسیای بین المللی در گرفت. در قرن

1. Wallerstein I. تغییر اجتماعی، توسعه استعمار، نیویورک، ۱۹۶۶،
 صفحات ۱۱۲ تا ۱۱۴، A. Guerry - ۷
جامعه، مدنی و انقلاب، هگ کنگ، ۱۹۷۱،
۲. Luerin Ray دورمای ایران در محله،
 نیولفت ریویو، شماره ۲۵ (پاییز ۱۹۶۳)، صفحات ۶۱ تا ۷۹، ام - ایوانس
 تبدیل ایران به سعه مستعمره، شماره ۱، مجلس محله، هیت واشنگتن،
 ۱۹۷۵ و ماژونسه دون، انقلاب چین و حزب کمونیست چین، پکن، ۱۹۶۵، صفحات
 ۱۳ تا ۱۴ و James Paul انحراف مراکش: ناسیونالیسم و
امپریالیسم در اروپا، در مجله مائتلی ریویو جلد ۲۲ شماره ۵ (اکتبر
 ۱۹۷۲) صفحات ۱۵ تا ۲۵.
۸. Paul Sweezy "سوسیالیسم در کشورهای فقیر" در مجله
مائتلی ریویو، جلد ۲۸، شماره ۵ (اکتبر ۱۹۷۴) صفحات ۳ و ۴.
- ۹ - همانجا.
- ۱۰ - مراجعة كilde به فنون الیوم و سرمایه داری در
آمریکای لاتین، در مجله نیولفت ریویو، شماره ۶۷، مه - ژوئن ۱۹۷۱، صفحه
 ۲۱ و ماژونسه دون، انقلاب چین و حزب کمونیست چین.
- ۱۱ - Albrecht Carrio اروپا بعد از ۱۸۱۵، نیویورک،
 ۱۹۷۲، مراجعة شود.
- ۱۲ - همانجا، صفحات ۱۳۹ و ۱۴۰.
- ۱۳ - G. Garthwaite "خاستهای پختیار، دولت ایران و
انگلیس ۱۸۲۶ - ۱۹۱۵" مقاله ای که در سورسو - کاناادا در سال ۱۹۶۲ -
مجلس، موسسه مطالعات ماورمات ارائه شد و همچنین به احمد اشرف
"مواضع تاریخی در راه رشد سوزواری ایران" در مجله مطالعات ایرانی
(ناستان ۱۹۶۶) صفحات ۵۴ تا ۷۸ مراجعة شود.
- ۱۴ - G.S. Hutchison مجله، استفاده تاریخی

- ۲۶ - H.L. Greaves ، ایران و دفاع آر هند ۱۸۸۲ - ۱۸۹۲ ، لندن ، ۱۹۵۸ ، صفحه ۱۸ .
- ۲۷ - میرسون آدامس ، اندیشه‌های مدرن محلی آخوندزاده ، تهران ، ۱۳۲۹ ، صفا - ۳۹ - ۲۵ و H.L. Greaves ، سیاست خارجی روسیه ، دانشگاه
- ۲۸ - H. Kayfar ، احقاد عناصر ثوری و آسا ۱۹۱۷ - ۱۹۲۷ ، سویورک ، ۱۹۶۸ ، صفحات ۱۲۵ - ۱۲۶ .
- ۲۹ - N. Reddie ، مذهب و مقام در ایران ، لندن ، ۱۹۶۶ ، صفحه ۷ .
- ۳۰ - G.N. Curzon ، ایران و مسئله ایران ، در دو جلد لندن ، ۱۸۹۲ ، جلد دوم ، صفحات ۵۵۲ و ۵۸۵ .
- ۳۱ - J. Upton ، تاریخ ایران مفید ، کمبریج ، ۱۹۶۰ ، صفحه ۷ .
- ۳۲ - محمود افشار ، سیاست اروپا در ایران ، صفحاتی از تاریخ دیپلماتیسی برلین ، ۱۹۲۱ .
- ۳۳ - فرور کاطم زاده ، مذا و مشارک سرگاد فرای ایران " در مجله شماره چهارم شماره ۳ (اکتبر ۱۹۵۶) ، صفحات ۳۵۱ - ۳۶۲ .
- ۳۴ - B.H. Sumner ، برازسم و امیرالسم در ماوردور و ماور ، لندن ، ۱۹۲۰ .
- ۳۵ - نظور منال ، درخمان کودتای سد انقلابی ۱۹۰۸ ، مقاله شرطیست ، کلسیل لیا حوف - فرماید ، روسی فرامینا سد سرگاد فرمان داد که مجلس ایران را سد سویدسه و ویران سازد . فرامینا بدون تردیدی اس فرمان را مورد امیرا گذاشتند . برای جزئیات اس ماحده ، منی سد احمد کسروی ، تاریخ مشروطیسه ایران ، تهران ، ۱۳۲۰ ، صفحات ۵۷۷ - ۵۸۹ ، مراجعه شود .
- ۳۶ - M.L. Intner ، روابط تجاری ایران و روس ، دانشگاه فلوریدا ، ۱۹۶۵ ، مراجعه کنید .
- ۳۷ - فرور کاطم بزاد ، "راه آهی ایران و روس" در مجله "مطالعات اتلاویک باروارد" ، جلد چهارم (۱۹۵۷) ، صفحات ۳۵۵ - ۳۷۲ .
- ۳۸ - روح الله رمضانی ، سیاست خارجی ایران ، (دانشگاه ویرجینیا ، ۱۹۶۸) ، صفحه ۷۲ .

- ۳۹ - V. Canolly ، ایران اقتصادی شوروی، در شرق، شوکت، اسرآن
ایرانستان، معاونان، اسرآن و سیرگنار، لندن ۱۹۳۰، صفحات
۵۶ - ۵۷ .
- ۴۰ - کسروی، تاریخ مشروطه ایران، صفحه ۲۵ .
- ۴۱ - محمد علی جمالزاده، گنج شایگان، تهران ۱۳۳۵، صفحه ۹ .
- ۴۲ - CURZON، ایران و مسئله ایران، جلد دوم، صفحات ۵۲۸ - ۵۸۵ .
- ۴۳ - سه کتابخانه مربوط به موسسه فرمان شاه ایران برای حفظ حقه سون
مالک محمد در اسرآن، در مباحثات تاریخی مجلس اعیان لندن ۱۹۲۰، جلسه
۱۳۸۸، مراجعه شود.
- ۴۴ - GROWER، ایران و معارف هندوستان، صفحه ۱۷۵ .
- ۴۵ - CURZON، ایران و دنیا، جلد ۲، صفحات ۵۷۲ - ۵۸۰ .
- ۴۶ - بانک ملی اسرآن، تاریخ سی ساله بانک ملی ایران، تهران ۱۳۳۸ .
- ۴۷ - جمالزاده، گنجینه شایگان، جلد ۱ - ۹۲ - ۹۵ - ۹۹ .
- ۴۸ - CURZON، ایران و هند، جلد دوم، صفحه ۵۲۲ .
- ۴۹ - مباحث، صفحه ۵۷۲ .
- ۵۰ - مباحث، صفحه ۲۱ .
- ۵۱ - کسروی، سوزواریان ایران، تهران ۱۳۲۲ .
- ۵۲ - H. COLLIER، ایران، تهران، پیش از ۱۹۴۰، صفحه ۱۵۲ .
- ۵۳ - رمانشاهی، ایران، جلد ۱، صفحه ۶۵ .
- ۵۴ - فنا برامثال آسمانی، سورانی مان امیرکیمبر، تهران ۱۳۳۰ .
- ۵۵ - ابراهیم سموری، مصر سی جری تاریخ امتزارات در ایران، تهران
۱۳۳۲، صفحات ۱۳۰ - ۱۳۰ .
- ۵۶ - مردود آدمت، استدشهای سورا آفاخان گرماسی، تهران ۱۳۵۱،
صفحات ۲۳۵ - ۲۳۸ .
- ۵۷ - حسن مکی، دوان فرشی، تهران، بدون تاریخ چاپ .
- ۵۸ - مردود آدمت، تکر دیکراسی اجتماعی در سهت مشروطت ایران،
(تهران ۱۳۵۲)، فصل اول، صفحات ۲ - ۲۹ .
- ۵۹ - کسروی، تاریخ مشروطه ایران، صفحه ۲۸ .
- ۶۰ - م - بلگراده، اسفلات مشروطت ایران، تهران ۱۳۳۶ .
- ۶۱ - GOLLAM، یاسوالسم در ایران، صفحه ۱۷ .
- ۶۲ - محمد ملک الشعراى سهار، تاریخ محترم امزات سیاسی در ایران، تهران،
۱۳۲۷، صفحات ۱۵ - ۱۶ .
- ۶۳ - مجله کاوه، چاپ برلین، جلد سوم شماره ۲۸ (۱۵ مه ۱۹۱۸)، صفحه
۵ .

- ۶۴ - برای متن کامل اسرار داد به Hurewitz، دیپلمات روسی درخاورمیانه و سردبک، جلد دوم صفحات ۶۵ - ۶۷ مراجعه شود.
- ۶۵ - E.G. Browne، اسطلاب ۱۹۰۵ تا ۱۹۰۹ ایران، لندن، ۱۹۱۲ صفحات ۱۷۲ - ۱۹۵.
- ۶۶ - جیل المکتوب، ده سپتامبر ۱۹۰۷.
- ۶۷ - Browne اسطلاب ۱۹۰۵ تا ۱۹۰۹ ایران، صفحات ۱۹۶ - ۲۹۱.
- ۶۸ - سرماسای کسیر، مدارک دولتی ۱۹۱۲، ایران شماره ۳، لندن، ۱۹۱۳، صفحات ۱۰۵، ۱۲۰ و ۱۲۹.
- ۶۹ - سرکوب، جیش طبع در سریر توسط روسهای تراری صورت وختیانه ای انجام یافت. شعبه الاستم یکی از نقضای مبارز نیش مشروطیت بیسار دسگسری توسط فرامهای روسیه مقاومت نمود ادامه داده و آرامشای اعلامیه ای که مداخله روسها را در سریر سجوی سوجه سنگرد سودداری وررد اس سارر مخسوب سالامه در رور عاشورا، درسال ۱۹۱۰ توسط روسها در سریر سار آوجنسه شد، اس سرک روسها شتم میامان مهار را عظبه روسها ونه تبع اسفلات ایران برامسج، سرای مرشاد اس رور ماتحه آسیر به روزنامه های ایران ۷ سپتامبر ۱۹۱۷ بیره سما، ۴ مارس ۱۹۱۲، مراجعه کنید.
- ۷۰ - سجی دولامه آسای، سما بیر معایر ساجا سجی، ۲۰ جلد، تهران، ۱۳۲۶ - ۱۳۲۸، جلد چهارم، صفحه ۲۵.
- ۷۱ - همانجا، ارتفعه ۲۶، به بعد.
- ۷۲ - بیره سما ۲۷، مارس ۱۹۱۷، جیل المکتوب ۱۷، اوت ۱۹۱۲ و سهار سار سرسج مختصر احزاب ساجی در ایران، صفحه ۱۲۰.
- ۷۳ - جیل المکتوب، ۲۸، سپتامبر ۱۹۱۰، ۴ ژانویه و اول فوریه ۱۹۱۵.
- ۷۴ - جیل المکتوب، ۴ ژوئن ۱۹۰۷، ژانویه ۱۹۱۵.
- ۷۵ - ایران، ۲ و ۷ و ۲۱ ژانویه ۱۹۱۹.
- ۷۶ - G. Balfour، وقایع امیر ایران، لندن، ۱۹۲۲، صفحه ۱۰۷.
- ۷۷ - X. Kautsky and R. North، اتحاد جواهر شوری و سدری ۱۹۱۷ - ۱۹۲۷، اسامفورد، صفحات ۹۲ - ۹۳.
- ۷۸ - Kapur، اتحاد جواهر شوری و آسیا، صفحات ۱۵۲ - ۱۵۳.
- ۷۹ - م - سیر، ایران در جنگ بررگ، تهران، ۱۳۲۶، صفحات ۷۰ - ۸۸.
- ۸۰ - T. H. Carr، اسطلاب شوشک، درسه جلده نیوسورگ، ۱۹۵۲، جلد سوم، صفحات ۲۴۰ - ۲۴۱.
- ۸۱ - W. A. Rasenberg، ای دسیگین و جیش سدا شوشک در سجور روسه، امپرس، ۱۹۶۱، مراجعه کنید.
- ۸۲ - J. C. Dunsterville، ماورست نظامی در آسای شمال فرسی، جلد ۸، شماره ۲ (۱۹۲۲)، صفحات ۸۰ - ۸۵.

- ۸۳ - G. Lenrowsky ، روسه و تحریر در ایران ۱۹۱۸ - ۱۹۲۱
- (دانشگاه کربل ، ۱۳۲۹) صفحه ۱۵
- ۸۲ - لینن "مواد مخترقه در سیاست جهانی در جنبشهای آزادیبخش ملی" ،
صفحه ۱۵
- ۸۵ - H. Kohn ، تاریخ ناسیونالیسم در شرق ، نیویورک ، ۱۹۲۹ ، صفحه
۱۳۸ تا بعد
- ۸۶ - K. Luksemburg ، امپریالیسم و سرمایه ، دانشگاه ، YALE ، ۱۹۵۱
& N. Bukharin ، امپریالیسم و اقتصاد جهانی ، (نیویورک
، ۱۳۶۰)
- ۸۷ - لینن ، امپریالیسم - آخرین مرحله سرمایه‌داری مراحمه شود.
- ۸۸ - لینن "خروج از ژوئیس" در جنبشهای جهانی بخش ملی ، صفحه ۱۶۷
- ۸۹ - لینن "به نوع کشور در رابطه با حق تعیین سرنوشت ملی" در مجموعه
آثار (لندن ۱۹۲۶ - ۱۹۲۹) جلد ۵ صفحه ۲۷۶
- ۹۰ - سیر دسیخ ، جنبش کمونیستی در ایران ، سرکلی ، ۱۹۶۶ ، صفحات
۲ - ۶
- ۹۱ - "دومین کنگره" سین الطلل کمونیست "ادامه" طبع ۱۷ ژوئن ۱۹۰۰
پشورگراد و صفحات ۱۹ نوشته با ۷ اوت ۱۹۲۰ مکو (جای آمریکا ، ۱۹۲۱) .
- ۹۲ - لینن ، "طرح مقدماتی بر مسائل ملی و مستعمراتی" در درباره سیاست
و انقلاب ، نیویورک ، ۱۹۶۸ ، صفحه ۲۱۹
- ۹۳ - M. N. Roy ، "مخالفات لینن درباره مسئله مستعمرات" در مجله
انقلاب ، ۱۹۵۰ ، صفحه ۲۲
- ۹۴ - لینن ، "مخالفات لینن درباره مسئله مستعمرات" در کتاب استیبل
انگلیس ، گراوردنده B. Franklin ، کاردر سن ، ۱۹۷۲ ، صفحات
۶۵ - ۷۲
- ۹۷ - لینن "گزارش کمیسیون مسائل ملی و مستعمراتی" در مجموعه آثار
مکو ، ۱۹۶۲ ، جلد سوم ، صفحه ۵۰۰
- ۹۸ - همانجا ، صفحات ۵۰۰ - ۵۰۱
- ۹۹ - Lenzowski ، روسه و تحریر در ایران ، صفحه ۱۵
- ۱۰۰ - Bunyan and H. Fischer ، انقلاب بلشویک ، ۱۹۱۷ -
۱۹۱۸ اساد و مدارک ، اسانورد ، ۱۹۳۲ ، صفحات ۲۶۷ - ۶۲۹

- ۱۰۱ - I. Spector ، اتحاد جماهیر شوروی و دسای ماسکوان
(دانشگاه واشنگتن ، ۱۹۵۹) صفحات ۲۱ - ۲۲ .
- ۱۰۲ - رمضانی ، سیاست خارجی ایران ، صفحه ۱۲۰ .
- ۱۰۳ - ایران ، ۳۰ دسامبر ۱۹۱۷ .
- ۱۰۴ - کاوه ، جلد سوم شماره ۲۴ (۱۵ تیر ۱۹۱۸) صفحات ۱ و ۴ .
- ۱۰۵ - J. DogFas ، بین‌الملل کمونیست ۱۹۱۹ - ۱۹۲۲ ، لندن
۱۹۵۶ جلد اول صفحه ۱۰۶ .
- ۱۰۶ - Kapur ، اتحاد جماهیر شوروی و آسیا ، صفحه ۱۵۲ .
- ۱۰۷ - سپهر ، ایران در جنگ بزرگ ، صفحات ۲۲۷ - ۲۲۸ .
- ۱۰۸ - Leshem ، تسلیمات روسیه در خاورمیانه " در مطالعه
امور خاورمیانه جلد چهارم شماره ۱ (ژانویه ۱۹۵۲) صفحه ۲ .
- ۱۰۹ - H. Niclson ، گزارش‌های آخر ، ۱۹۱۹ - ۱۹۲۵ ، لندن
۱۹۲۲ صفحه ۱۲۲ .
- ۱۱۰ - Hurwitz ، دیپلماسی در خاورمیانه ، جلد ۲ صفحات ۶۲ - ۶۶ .
- ۱۱۱ - Niclson ، گزارش‌های آخر ، صفحات ۱۲۸ - ۱۲۸ .
- ۱۱۲ - R. Butler ، اسناد سیاست خارجی انگلیس ۱۹۱۹ - ۱۹۲۹ ، سری
اول (لندن ، ۱۹۵۲) جلد ۲ صفحات ۱۲۰ - ۱۲۱ (مراجعة شود .
- ۱۱۳ - یادداشت لندن ، ۹ سپتامبر ، ۱۹۱۹ .
- ۱۱۴ - L. P. Elwell-Sutton ، "تاسوالتسم وسی طرفی در ایران"
در ژورنال خاورمیانه ، جلد ۱۲ شماره ۱ (۱۹۵۸) .
- ۱۱۵ - I. Binder ، ایران - ریشه‌شناسی در جامعه ، مجموعه ترکیبی
۱۹۶۲ صفحه ۲۲۸ .
- ۱۱۶ - بهاره ، ۶ اکتبر ۱۹۱۹ و ایمان ، ۶ نوامبر ۱۹۱۶ .
- ۱۱۷ - روزنامه ، بنگال ، آرگان رسمی حزب دمکرات آذربایجان در حالتهای
۱۹۱۷ - ۱۹۲۰ و روزنامه ، بنگال ، آرگان رسمی گمنام ، اسلام و جریگهای
حکلی که در همان دوره منتشر می‌شده مراجعه کنید .
- ۱۱۸ - M. N. Ivanova ، گفتش آزادبخش ملی در اسلان گستان ،
ایران ، مطور خلاصه به انگلیسی ، مجله ، رسوئی‌های آسیای مرکزی ، جلد چهارم
شماره ۲ (۱۹۵۶) .
- ۱۱۹ - مجله ، بوده ، ارگان شوروی ، سازمان انقلابی حزب بوده در خارج ارکشور
جلد ۲ شماره ۱۵ (سپتامبر ، ۱۹۰۹) .

فصل چهارم : ایران در دوره دیکتاتوری ضد مردمی رضا شاه

۱- برای اطلاعات بیشتر در مورد سیاست انگلستان نسبت به ایران و زمینه کودتای سوم اسفند ۱۲۹۹ به منابع زیر مراجعه شود :

- James Balfour « حوادث اخیر در ایران » لندن ، ۱۹۲۲ ،

- Harold Nicolson « کرنن » آخرین مرحله ۱۹۱۹ - ۱۹۲۵ ، لندن ، ۱۹۳۴ و

- دولت بریتانیای کبیر ، « دارک در باره سیاست خارجی بریتانیا » سری اول ، جلد هشتم ، به

اهتمام E.L. Woodward, R. Butler ، لندن ، ۱۹۵۲ .

۲- برای بحث جامع و تحلیل تاریخ و طبقاتی مراجعه کنید به احسان ظهیری « جامعه ایران در دوران رضاشاه » چاپ استنگهلم ، ۱۳۵۶ (بزبان فارسی) .

۳- در این مورد که کودتای سوم اسفند ۱۲۹۹ توسط انگلیس ها در ایران به راه گشای منابع زیادی وجود دارد بهترین این منابع که نه تنها به آنها دسترسی داشته جارند از :

- حسین مکی « تاریخ بیست ساله ایران در سه جلد » تهران ۱۳۲۳ تا ۱۳۲۶ ، جلد اول ،

- طک الشمرای بهار « تاریخ مختصر احزاب سیاسی در ایران » تهران ، ۱۳۲۷ ،

- Balfour « منابع » .

۴- بهیچ دولت آبادی « تاریخ معاصر ایران » در چهار جلد ، تهران ، ۱۳۲۶ - ۱۳۳۲ جلد ^{دوم}

۵- بهار ، « منابع » صفحات ۶۱ تا ۱۱۲ و Balfour « منابع » صفحات ۲۱۸ تا ۲۱۹

۶- برای اطلاعات جامع مراجعه کنید به مکی « منابع » جلد دوم صفحات ۱۵۲ تا ۲۲۱ ، بهار ، « منابع »

صفحه ۹۳ و دولت آبادی « منابع » جلد چهارم ، صفحات ۲۶۹ تا ۲۷۰ و ۲۷۴ تا ۲۷۶

۷- محمد سلیمی « دیوان عشق » تهران ، ۱۳۲۳ - ۱۳۲۶ صفحات ۴۲ تا ۵۷ ، - صدر هاشمی ،

« تاریخ حوادث و مجلات ایران » در دو جلد ، اصفهان ، ۱۳۲۷ - ۱۳۳۲ جلد ششم ، صفحات ۱۰۵ تا ۱۰۸ و

مکی « منابع » جلد سوم ، صفحه ۲۴ ، بهار ، « منابع » صفحات ۲۴۵ تا ۲۴۶ و حسین مکی « دیوان عشق »

تهران ، بدون ذکر تاریخ چاپ ، صفحات ۵۵ تا ۲۸ .

۸- بزرگ علوی « پنجاه سه نفر » چاپ و تکثیر مجدد از طرف سازمان دانشجویان ایرانی در آمریکا ،

برکلی ، ۱۹۷۴ .

۸- A. Killispaugh آمریکائی‌ها در ایران، واشنگتن، ۱۹۴۶، صفحه ۳۰ N. Jacobs

جامعه‌شناسی نگام، نیویورک، ۱۹۶۶، P. Avery ایران مدرن، لندن، ۱۹۶۵، صفحات ۲۵۹، ۲۷۲ و ۳۰۵، و G. McGhee "رشد اقتصادی و شرق نزدیک"، R. Frye شرق نزدیک و قدرت‌های بزرگ، نیویورک، ۱۹۶۹.

۹- درباره فعالیت‌ها و سیاست آلمان، به‌ویژه در دوره دیکتاتوری هیتلر در ایران به منابع زیر مراجعه کنید:

— L.F. Elwell-Sutton ایران نهن، لندن، ۱۹۴۱، صفحات ۱۶۲ تا ۱۶۴.

— "یادداشت‌هایی از ایران" در مجله شرق نزدیک، ۲۰ فوریه، ۱۹۱۴، ۳- دولت آبادی.

مطالعه، جلد دوم، صفحه ۳۵۱، ۴- مجله گاره، بزبان فارسی، چاپ برلین، شماره‌های سالهای ۱۹۲۱ تا ۱۹۲۳، ۵- خواندنیها سال هفتم، شماره ۴، صفحات ۱۱۲ تا ۱۵ و ۲۰ و شماره ۵، صفحات ۱ تا ۱۱ و ۲۰ تا ۲۱ و شماره ۹، صفحات ۱۸ تا ۲۰ و شماره ۱۲، صفحات ۷ تا ۱۰ و Ad Gerard

Shulze-Holthus صبح زود در ایران؛ داستان سرویس جاسوس آلمان در ایران، لندن، ۱۹۵۴ (به انگلیسی)

۱۰- Winston S. Churchill جنگ جهانی دوم، در شش جلد، لندن، ۱۹۴۸-۱۹۵۴، جلد سوم، صفحات ۴۷۶-۴۷۷.

فصل پنجم: ایران در دوران آزادیهای دموکراتیک

۱- به مقاله "سازمانهای سیاسی در ایران"، بیروس تاریخ، نوشته یونس پارساناب در مجله HIKSH، جلد سوم، شماره ۱ (بهار ۱۹۷۹)، متن انگلیسی به روزنامه ستاره، مورخه ۲۷/۷/۲۰ روزنامه نجات ایران مورخه ۲۱/۴/۲۱، مرد امروز، ۲۴/۴/۲۴، مهر ایران، ۲۱/۵/۱۱، اقدام و ۲۰/۷/۱۲ و آبهر، ۲۳/۶/۱۶، مراجعه کنید.

۲- برای اطلاعات بیشتر در مورد نشریات این دوره مراجعه کنید به م. صدرهاشمی، تاریخ جرائد و معلات ایران در ۲ جلد، اصفهان، ۱۳۲۲-۱۳۲۷، بهرام، مختصری از تاریخ روزنامه نگاری در ایران در نحله دانشجو، نشریه سازمان دانشجویان ایران در آمریکا، شماره‌های ۷ و ۸، دوره دوازدهم (۱۳۴۲) و شماره‌های ۲ و ۳، ۵۰۴، دوره چهارم (۱۳۴۴) لوجامی، گذشته، چراغ آینه است.

۱۳۵۵، بدون ذکر مکان چاپ.

۳- بهرام، مضمیری از تاریخ روزنامه نگاری در ایران، شماره های ۴ و ۵ دانشجو، دوره چهاردهم

(۱۳۴۴)

۴- در مورد تاریخچه، ترکیب فراکسیون ها و مسائل مختلف مربوط به مجلس چهاردهم به طابع زیر

مراجعه کنید:

۱- زهرانشیمی، نمایندگان مجلس شورای ملی در بیست و یک دوره قانونگذاری، تهران، ۱۳۴۴.

۲- پیشه روی، در اصلاح قانون انتخابات، تهران، ۱۳۴۴.

۳- اسکندری، فعالیت فراکسیون حزب توده ایران در مجلس چهاردهم، مردم، شماره ۶ (شهریور

۱۳۴۳).

۴- حزب توده ایران، "بیوگرافی کاندیدای حزب"، مردم، شهریور - مهر ۱۳۴۴.

۵- ف. علوی، شرکت احزاب در انتخابات مجلس چهاردهم، تهران، ۱۳۴۵.

۶- برای تحلیل جامع از رقابت آمریکا و انگلستان در این دوره مراجعه کنید به:

۱- L. S. Elwell-Dutton، نفت ایران: تحلیلی از رقابت قدرتها، لندن، ۱۹۵۵.

۲- John Campbell، دفاع از خارومیانه، مسائل سیاست خارجی آمریکا نیویورک، ۱۹۵۸، فصل

هشتم، "وحدت غرب" صفحات ۳۴۴ - ۳۴۶.

۳- R. Cottam، ناسیونالیسم در ایران، پیتسبرگ، ۱۹۶۴ و

۴- H. Frye، خارومیانه و قدرت های بزرگ، نیویورک، ۱۹۶۹.

۵- م. داودی، قوا و السلطنه، تهران، ۱۳۴۷.

۶- برای اطلاعات در مورد این فراکسیون به شماره های مختلف پد امروز، روزانه، چاپ تهران، ۲۴-

۱۳۴۴، مراجعه کنید.

۷- حزب توده ایران، "بیوگرافی کاندیدای حزب"، مردم، شهریور - مهر ۱۳۴۴.

۸- اسکندری، فعالیت فراکسیون حزب توده ایران در مجلس چهاردهم، مردم، شماره ۶ (شهریور

۱۳۴۳).

۹- حسن کی استوان، سیاست موزانه ملل در مجلس چهاردهم، جلد اول، تهران، ۱۳۴۷.

- ۱۱- برای آشنایی جامع از مواضع سیاسی سید ضیاءالدین به مقاله او "شعائر ملی" در رعد امروز شماره شهریور - مهر ۱۳۳۲ اوبه مجموعه ای از نطق های تاریخی دکتر صدق ، که از طرف سازمانهای جنبه ملی ایران در اروپا در سال ۱۳۴۶ چاپ شده است مراجعه کنید .
- ۱۲- مراجعه کنید به "دکتر علیسیدو خادم مردم ایران نیست" در مجموعه ای از نطق های تاریخی دکتر صدق ، صفحات ۴۸-۵۰ .
- ۱۳- به نطق نهایده اول تهران (دکتر صدق) در جلسه فوق العاده مجلس در ۱۹ دی ۱۳۳۴ در باره طرح تجزیه ایران "در هفتجا صفحات ۵۶-۵۳ مراجعه کنید .
- ۱۴- برای اطلاعات جامع در مورد فعالیت و ترکیب و مواضع احزاب مختلف در این دوره به منابع زیر مراجعه کنید :
- M. Elwell-Sutton. احزاب سیاسی در ایران ژورنال خارومیانه شماره ۳ (زمستان ۱۹۴۹) .
- آقاسی ، حزب نوید ، ایران چه میگوید و چه میخواند ، تهران ۱۳۳۳ ، و
- یارسانباف ، "سازمانهای سیاسی در ایران ، بررسی تاریخی" ، مطابعا .
- ۱۵- به گزارش مسئول بخش امور خاور نزدیک در وزارت امور خارجه آمریکا در روابط خارجی ۱۹۴۳ ، جلد چهارم چاپ سال ۱۹۴۳ در واشنگتن صفحه ۵۱۲ مراجعه کنید . در ضمن به کتاب معروف آمریکائی ها در ایران نوشته خود آنورجلیسیو چاپ واشنگتن در ۱۹۴۶ نیز مراجعه کنید .
- ۱۶- به سید ضیاءالدین طباطبائی ، "شعائر ملی" رعد امروز ، شهریور - مهر ۱۳۳۲ مراجعه کنید .
- ۱۷- به حزب اراده ملی ، مطالعات حزب ، تهران ، ۱۳۴۴ مراجعه کنید .
- ۱۸- E. Abrahamian "گروهگیری در ایران: گروه های سیاسی درون مجلس چهاردهم ۱۹۴۶-۱۹۴۴" مطالعات خارومیانه ، جلد چهاردهم ، شماره یک (تابستان ۱۹۷۸) ، مقصد
- ۲۲- در مورد مضمون و وابسته به احزاب و سازمانهای سیاسی مراجعه کنید به M.F. Elwell-Sutton "مضمون در ایران امروز" ژورنال جامعه آسیای مرکزی شماره ۳۵ (زویه - اکتبر ۱۹۴۸) .
- ۱۹- برای بیوگرافی نسبتا کامل دکتر نفی اراسی و فعالیت های سیاسی او به منابع زیر مراجعه شود :
- سن ، پرنو ، دکتر اراسی ، تهران ، ۱۳۳۲ .
- سن ، کمانوری ، "دکتر نفی اراسی دنیای شماره ۲ (پائیز ۱۳۴۲) صفحات ۴۳-۳۹ .

۱- ب. علوی، پنجاه به نقره، تهران، بدون ذکر تاریخ چاپ.

۲- درباره تاریخ ظهور و رشد حزب توده ایران و مواضع آن حزب در مورد مسائل مختلف به منابع زیر مراجعه کنید :

۱- فاسی، حزب توده ایران چه میگذرد و چه میخواهد؟ تهران ۱۳۳۳.

۲- حزب توده ایران، تحلیلی از اوضاع حزب، تهران ۱۳۳۶ و

۳- حزب توده ایران، راه حزب توده ایران، تهران ۱۳۳۶.

۴- برای تحلیل از مواضع حزب توده ایران در آن موقع به مقالات جعفر پیشه روی در روزنامه آنها سالهای ۱۳۳۲ و ۱۳۳۳ و ۱۳۳۴ مراجعه کنید.

۵- ج. پیشه روی، سرگذشت من، شماره های نیمه آذر تا نیمه دی سال ۱۳۳۳ رجوع کنید.

۶- شماره های مختلف آب در سالهای ۱۳۳۲ و ۱۳۳۳ و ۱۳۳۴ مراجعه کنید.

۷- درباره شرح برنامه سیاسی و اقتصادی این فرقه "نویسنده از یک سند آذری که توسط خوفرفه

در سال ۱۳۳۵ چاپ گردیده است استفاده کرده است. مراجعه کنید به آذربایجان دموکرات فرقه‌س،

ششویزین اون ایگی سی، تبصره، تبلیغات شعبه سی، ۱۳۳۵. این کتاب در سال ۱۳۵۷ توسط کفدراسیون

جهانی نیز دوباره چاپ و پخش گشته است.

۸- م. داودی، قوام‌السلطنه، تهران ۱۳۳۷ مراجعه کنید.

۹- ب. پ. جاز، حزب دموکرات ایران را بشناسید، تهران ۱۳۳۵ رجوع کنید.

۱۰- برای اطلاعات جامع در مورد رفتار و حشمانه ارتجاع با مردم آذربایجان به منابع زیر مراجعه کنید :

۱- خواندنیها، شماره ۵۱۲، ۲۸/۷/۹۰.

۲- اطلاعات، شماره ۶۴۵۴، ۲۶/۷/۹۰.

۳- مردم، شماره ۱۹۶، ۲۶/۷/۹۰.

۴- W.O. Douglas، "سرزمین محبت با مردم مهربان"، نیویورک، ۱۹۵۱، صفحات ۳

۵۰ و ۴۹.

۵- در مورد فعالیت های انگلیس جهت تضعیف و برکناری قوام به منابع زیر رجوع کنید :

۱- ایران ما، شماره ۹۰۵، ۲۶/۱۰/۳۰.

۲- جامی، گذشته چراغ راه آینده است، صفحات ۴۷۹-۴۷۷.

۲۹- در مورد ادامه رقابت بین انگلیس و آمریکا در دوره حکومت حکمی بویژه در بخش نظامی و سازمانها
ارتش مراجعه کنید به :

- نبرد امروز شماره ۲۹ ، ۲۶/۱۱/۱۸

- فکام ایران شماره ۲۷۸ ، ۲۶/۱۲/۱۵

- مردم شماره ۲۸۵ ، ۲۶/۱۲/۷

۳۰- دولت متمرکز حتی در سدد گذاردن دو لایحه قانونی از مجلس شورایی دوره پانزدهم بود * یکی
" محدود ساختن مطبوعات به پنج روزنامه بومیه در تهران و یک روزنامه در هر شهرستان " و دیگری
لایحه نجر قانونی شمردن " حزب توده ایران " بود * مراجعه کنید به روزنامه های داد شماره ۱۲۷۴ ،
۲۷/۸/۶۱ و فکام ایران شماره ۴۴۲ ، ۲۷/۸/۲۴

۳۱- در مورد جزئیات حادثه ۱۵ بهمن و کتل ناصر قزقرآرائی به طابع زیر مراجعه کنید :

- کهنان شماره ۱۷۴۸ ، ۲۷/۱۱/۱۰ شماره ۱۷۵۳ ، ۲۷/۱۱/۱۶

- داد شماره ۱۳۳۹ ، ۲۷/۱۱/۸ و ۲۷/۱۱/۱۱

- خواندنیها شماره ۴۴ ، ۳۱/۱۲/۲

۳۲- داد شماره ۱۴۴۶ ، ۲۷/۱۱/۱۷

۳۳- درباره انتخابات فرمایش مجلس موسسان و گذاردن متممه های نجر قانونی جهت دیکتاتوری شاه
به طابع زیر مراجعه کنید :

- دایها شماره ۲۵۰ ، ۲۹/۳/۲۴

- اطلاعات شماره ۶۹۲۸ ، ۲۸/۴/۱۹

- کهنان شماره ۱۸۳۱ ، ۲۸/۲/۲۴

۳۴- درباره حوادث تاریخی پائیز ۱۳۲۸ بویژه تحمن دکتر صدق و بارانش در کاخ سلطنتی و گرد هم
آبان و خواسته های مطرحه به طابع زیر مراجعه کنید :

- باختر امروز شماره ۹۹ ، ۲۸/۹/۶

- ستاره شماره ۳۲۹۳ ، ۲۸/۷/۲۱

۳۵- این افراد سرشناس‌بغیر از خود دکتر مصدق عبارت بودند از :

شمس‌الدین امرعلائی ، یوسف مشار ، دکتر حسین شاهگان ، محمود نیرمان ، دکتر کریم سنجایی ، دکتر کاویان ، دکتر مظفر بقائی ، حسین مکی ، عبدالقادر آزاد ، عباس خللیلی ، حاشر یزاد ، مهدی نوری ، دکتر حسین فاطمی ، جلالی نائینی ، احمد طکی ، ارسلان خلعتیری ، مهندس نیرک زاده ، و آیت‌الله

غروی . برای مطالعه در مورد اساس مذکور مراجعه شود به :

- ستاره ، شماره ۳۳۰۲ ، ۲۸/۸/۴۰

- باختر امروز ، شماره ۲۷۲ ، ۲۹/۴/۶۰

۳۶- مراجعه کنید به :

- اطلاعات ماهانه ، شماره ۴۷ ، بهمن ماه ۱۳۳۱

- ایران ما ، شماره ۴۱ ، ۳۰/۱/۳۳

- باختر امروز ، شماره ۴۵۳ ، ۲۹/۱۱/۳۴

- بسیوی آینده ، شماره ۲۴۴ ، ۲۹/۱۲/۳۴

۳۷- قداشیان اسلام که کمی قبل از حادثه ۱۵ بهمن ۱۳۳۷ توسط نواب سفوی بومود آمده بود از دو

جناح مشخص تشکیل یافت . یک جناح بطرفداری از آیت‌الله کاشانی در درون این جمعیت مشغول فعالیت بودند . خلیل طهماسبی متعلق به جناح طرفدار کاشانی بود . کاشانی شهادت انگلیسی بوده و

رزم آرا را نمایندگی انگلیس در ایران از زبان میکرده است . مراجعه کنید به " صاحب آیت‌الله کاشانی "

در ایران ما شماره ۴۱ ، ۳۰/۱/۳۴ که نزدیک به دو هفته بعد از قتل رزم آرا انجام یافته است . بعد از

توزیع رزم آرا ، خدمات بازگشت آیت‌الله کاشانی نیز از تبعید گاهش در لبنان به ایران تدارک دیده شد .

در مورد تدارک بازگشت کاشانی به ایران به اطلاعات ماهانه ، شماره ۴۷ ، بهمن ماه ۱۳۳۱ مقاله

" خاطرات سرلشکر بازنشسته ' آرام ' مراجعه کنید .

گوناختی

۳۸- حسین گلزار عاقدین قرارداد نفت ایران وانگلیس ۱۹۳۳ [۱۳۱۲] بود و بدین جهت زمامداری

با مخالفت شدید عین پرستان و استقلال طلبان روبروگشت مراجعه کنید به نطق محمود نیرمان ، نمایندگی

جبهه ملی در مجلس شانزدهم در باختر امروز شماره ۴۹۹ ، ۳۰/۱/۳۶

فصل ششم: ایران در زمان زمامداری دکتور صدق

۱- برای اطلاعات بیشتر در مورد ترکیب و تشکیل جبهه ملی به منابع زیر مراجعه شود:

- الف. ملکی " چگونه جبهه ملی تشکیل شد " خواندنی ها ، از ۳ فوریه تا ۲ مارس ۱۹۵۵ ،

- زهرا شهباسی ، نمایندگان مجلس شورای ملی در هیئت وکد دوره ای قانون گذاری ، تهران ۱۳۴۴ ،

- H. Cottam ، ناسیونالیسم در ایران ، پیتسبرگ ، ۱۹۶۴ ، صفحات ۷۴ و ۸۹ و ۲۶۸ -

۲۶۴ .

۲- بهترین منابع اطلاعاتی در مورد هر یک از این سازمانها و احزاب سیاسی کدر دوره زمامداری صدق در صحنه سیاسی ایران فعالیت کرده و هر یک از موضع طبقاتی و سیاسی خود با از دولت صدق پشتیبان کرده و با یا آن مخالفت میورزیدند ، همانا ارگان های طبقاتی این سازمانهاست که در آن دوره بطور مرتب در یک مدتی نسبتاً آزاد چاپ و پخش میشدند ، اهم این روزنامه ها عبارت بودند از :

- سوی آینده ، مخمسگو و ارگان نجرده ، حزب توده ایران ، ۱۳۳۴ - ۱۳۳۰ .

- باختر امروز ، مخمسگو، دولت و جبهه ملی ایران ، ۱۳۳۴ - ۱۳۳۰ .

- کمیون ، روزنامه نیمه رسمی دولت صدق ، ۱۳۳۴ - ۱۳۳۰ .

- پان ایرانیزم ، ارگان رسمی " حزب پان ایرانیست ایران " ، ۱۳۳۴ - ۱۳۳۰ .

- شاهد ، ارگان " حزب زحمتکش ایران " ، ۱۳۳۴ - ۱۳۳۰ .

- بیرد طت ، ارگان " فدائیان اسلام " ، ۱۳۳۴ - ۱۳۳۰ .

- برجم اسلام ، ارگان " مجاهدین اسلام " ، ۱۳۳۴ - ۱۳۳۰ .

به نجر از این جرائد که ارگانهای رسمی و با واسطه به احزاب بودند ، در دوره زمامداری صدق جرائد مختلفی از طرف نیروهای سیاسی مختلف در جامعه نشرو توزیع میشدند که متوالفد بعنوان منابع خوبی در ارزیابی نیروها و مواضع سیاسی آن ها مورد استفاده محققین تاریخ سیاسی ایران قرار گیرند . اهم این نیروها که در خارج از جبهه ملی فعالیت میکردند روزنامه ها و مجلات مختلفی منتشر میخواستند عبارت بودند از :

- مظللت طلبان و دست راستی ها [طرفداران انگلسم و آمریکاداران در ایران] و

- طرفداران حزب توده و اتحاد جماهیر شوروی

معروفترین روزنامه متعلق به گروه اول که در زمان دولت مصدق در ایران منتشر میشدند ، عارت بودند از

— فرمان ، ارگان حزب دموکرات ایران ، ۱۳۳۴ — ۱۳۳۰ .

— ظلم ، روزنامه دست راستی — ضد کمونیست ، ۱۳۳۴ — ۱۳۳۰ .

— آتش ، روزنامه طرفدار دربار ، ۱۳۳۳ — ۱۳۳۰ .

— داد ، طرفدار سلطنت ظلمیان ، ۱۳۳۴ — ۱۳۳۰ .

معروفترین روزنامه های لقی به گروه و طرفدار اتحاد جماهیر شوروی عارت بودند از :

عسریو ، حرس ، رهنمای ملت ، روزنامه های فکاهی ، حاجی بابا و وزم

۳ — درباره اقدامات و اصلاحات دکتر مصدق به منابع زیر مراجعه کنید :

— A. ROSS " مصدق " نیویورک تا بهز ۲۸ سپتامبر ، ۱۹۵۴ .

— ا . غازی ، بیوگرافی دکتر مصدق ، " خواندن ها " ، ۱۱ مه ۱۹۴۸ .

— محمد مصدق ، " مسئله انتخابات " ، " آینده " ، شماره ۳ (۱۳۳۳) صفحات ۶۰ — ۵۵ .

— حسین کی استوان ، سیاست روزانه مغنی در مجلس چهاردهم ، جلد اول ، تهران ، ۱۳۴۷ و

— عبدالله راستگو ، فریاد خلق ، پاری از مصدق ، تهران ۱۳۵۷ .

— پیش نبرودند ، ایران : امپریالیسم نو در عمل ، ترجمه از متن آلمانی به انگلیسی توسط Leonark

king از طرف مطبوعات ^{بریتانیا} مانثلی ، نیویورک ، ۱۹۶۹ .

— برای اطلاعات بیشتر در مورد منابع و اهداف توسعه ظلمانه و سیطره جهان انگلیس در ایران بویژه

در مورد نفت ایران به منابع زیر مراجعه کنید :

— مصطفی قاجح ، پنججاه سال نفت ایران ، تهران ، ۱۳۳۵ .

— نسرالله سیف فاطمی ، دیپلماسی نفت به عنوان باروت انفجار در ایران ، نیویورک ، ۱۹۵۴ .

— Elwell-Sutton ، نفت ایران : بررسی سیاستهای قدرت های بزرگ لندن ، ۱۹۵۵ .

۶ — در مورد رقابت شدید آمریکا و انگلیس بر سر تسلط بر منابع طبیعی خاروجانه ، بویژه فاز ایران ، در بعد

از جنگ جهانی و مخصوصاً در دوره زمانه داری دکتر مصدق به منابع زیر مراجعه شود :

— سوکسیون انحصار و کارتل ها ، گزارش در باره تاثیر انحصار و کارتل ها بر روی تجارت کوچک دوره

۸۲ کنفره آمریکا ، جلسه دوم از ۲۳ آوریل تا ۱۷ ژوئیه سال ۱۹۵۴ ، John Campbell

دفاع از خارومانه • مسائل سیاست خارجی آمریکا " نیویورک • ۱۹۵۸ • بهاره • فصل ۱۸ : " وحدت غرب " صفحات ۲۴۴ - ۲۴۶ و

— Elwell-Sutton • نفت ایران ••• صفحات ۲۷۲ - ۲۱۱ •

۷- در مورد روابط ایران و انگلیس در این دوره به روزنامه های آن دوره که در پاریس شماره ۲ ذکر شده اند مراجعه کنید • در ضمن به فصل ۱۳ تحت عنوان " امیرالیمم مدرن " در کتاب فوق الذکر Cottam و هم چنین به کتاب بیهم نیرومند صفحات ۹۰ - ۴۳ مراجعه کنید •
۸- در مورد رابطه دولت صدق یا معلم شانزد هم به انتشارات صدق عطق ها و مکتوبات دکتر صدق در دوره شانزد هم معلم شورای ملی بهنگام نخست وزیری • جلد دوم دفتر اول • بهار ۱۳۴۸ • مراجعه کنید •

۹- برای کسب اطلاعات بیشتر راجع به قیام تاریخ سرام تهران آید های آن به احمد جعفری طنز زاده بنیاد شهید ای سرام تهران • تکثیر از طرف کنفدراسیون جهانی و دانشجویان ایرانی • برکتی • ۱۹۷۲ • این مراجعه کنید • این کتاب در زمان دولت صدق بعد از ممانعت سرام تهران نوشته شده است •
۱۰- احمد تاجیک • " کودتا " انقلاب اسلامی از ۲۸ مرداد تا ۴ شهریور ۱۳۵۹ •
۱۱- همانجا • ۴ شهریور ۱۳۵۹ •

۱۲- D. Wise and T. Koss " دولت نامرئین نیویورک • ۱۹۶۴ • به طابعی که

در جلد دوم این کتاب در رابطه با مسئولیت دولت آمریکا و سیا در مورد کودتای بیست و هشت مرداد

۱۳- نقل قول مستقیم از مقاله " کودتا " نوشته احمد تاجیک در شماره ۱ شهریور ۱۳۵۹ انقلاب اسلامی ذکر شده است مراجعه کنید •

۱۴- مراجعه کنید به سوی آینده • ۲۱۴ مهر ۱۳۲۹ •

۱۵- نقل قول از انقلاب اسلامی • همانجا • است •

۱۶- نه سال بعد از کودتای بیست و هشت مرداد • تحلیل گران سیاسی شوروی شکست دولت صدق را به اینکه حزب توده در " حقیقت درد و وجهه مجنگید - علیه امپریالیسم و طبع صدق " نسبت دادند این نقل قول را از کتاب بهمنده مترقی و ضد امپریالیست آمریکائی • که او نیز از مطبوعات شوروی نقل قول